

DET KONGELIGE BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsdepartementet
Pb. 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref
17/4746 EP HEA/MEK/bj

Vår ref
17/4011-3

Dato
13. desember 2017

Hørings svar - Ny finansavtalelov

Innledende bemerkninger

Barne- og likestillingsdepartementet antar at det foreliggende forslaget til revisjon av finansavtaleloven vil innebære en betydelig og nødvendig styrking av forbrukerbeskyttelsen på finansområdet. Forslaget vil dessuten bidra til rettsavklaring og større forutsigbarhet på felter som i dag er uklare. Vi bemerker også at enkelte av punktene i utkastet på en god måte vil supplere og styrke det nylig vedtatte regelverket om gjeldsinformasjon som Barne- og likestillingsdepartementet har ansvaret for. Departementet støtter derfor i all hovedsak forslagene i høringsnotatet.

1. Utvidelse av finansavtalelovens virkeområde

Det er i høringsnotatet redegjort for at gjeldende regulering av finansavtalelovens materielle virkeområde kan være noe uklar. Dette gjelder både hvilke avtale typer som er omfattet og hvilke avtaleparter loven gjelder for. Justis- og beredskapsdepartementet viser også til at uttrykket "finansiell tjeneste" er definert annerledes i Forbrukerrettighetsdirektivet enn i finansavtaleloven. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår bl.a. på dette grunnlag en ny regulering av finansavtalelovens virkeområde. Etter forslaget skal lovens virkeområde knyttes til avtale typen, slik det vanligvis gjøres i kontraktslovgivningen. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår også at virkeområdet utvides noe, slik at både avtaler om investeringstjenester og individuell pensjonssparing vil bli omfattet. Dermed vil slike avtaler også bli regulert av forslaget til regler om sanksjoner mv. i finansavtaleloven kapittel 1. Regulering i spesiallovgivningen skal imidlertid etter forslaget gå foran reglene i finansavtaleloven. Barne- og likestillingsdepartementet er enig i at det er behov for en slik rettsavklaring som Justis- og beredskapsdepartementet foreslår. Uklarheter omkring når loven gjelder er uheldig både for rettsikkerheten og forutsigbarheten på feltet. Departementet er også enig i at det er behov for klare regler om sanksjoner og andre kontraktsrettslige

Postadresse
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo
postmottak@bld.dep.no

Kontoradresse
Akersgt. 59
www.bld.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
972 417 793

Avdeling
Forbruker-, rettighets-
og
likestillingsavdelingen

Saksbehandler
Lars Grøndal
22 24 24 85

forhold på området for investeringsrådgivning og individuell pensjonssparing. Dette er områder av stor økonomisk betydning og som berører mange forbrukere. Rettspraksis på området bidrar heller ikke til rettsavklaring i særlig grad ved at avgjørelsene ofte begrunnes svært konkret. Det kan her bl.a. vises til Høyesteretts avgjøres i den såkalte "Røeggensaken". Departementet støtter på dette grunnlag forslaget til ny regulering av finansavtalelovens virkeområde.

2. Generell erstatningsregel

Finansavtaleloven har kun spredte og relativt fragmenterte regler om erstatning knyttet til spesifikke situasjoner. For eksempel er det i § 35 gitt regler om ansvar for uautoriserte betalingstransaksjoner, og i § 43 finnes det regler om ansvar for betalingstransaksjoner. I mangel av en generell erstatningsregel må erstatningsspørsmål som faller utenfor de beskrevne situasjonene løses etter regler som ikke er lovfestet. Justis- og beredskapsdepartementet antar at det her er behov for rettsavklaring og går inn for en generelle erstatningsregel, jf. forslaget § 11. Barne- og likestillingsdepartementet støtter forslaget. Reglene om ulovfestet erstatningsansvar er både uklare og vanskelig tilgjengelige. Det er bl.a. særlig behov for å avklare hvilket ansvarsgrunnlag som skal gjelde utenfor de situasjonene som er regulert i finansavtaleloven i dag. Departementet har også merket seg at både Sverige og Danmark allerede har en slik regulering. Det synes også hensiktsmessig at erstatningsansvaret i utgangspunktet er objektivt med unntak for omstendigheter som ligger utenfor tjenesteyterens herredømme. En slik regel vil riktignok kunne fremstå som streng overfor tjenesteyteren, men departementet antar de foreslåtte begrensningene i erstatningen omfang som er foreslått i § 12 vil hindre urimelige resultater. Vi har særlig merket oss at bestemmelsens tredje ledd, hvoretter erstatningsansvaret i visse tilfeller kan lempes.

3. Rett til grunnleggende banktjenester

Tilgang til bankkonto med grunnleggende funksjoner er i dag en sentral rettighet for de aller fleste forbrukere. Dette er nødvendig både for å kunne motta og utta lønnsmidler og andre ytelser, samt å betale regninger. Denne retten er i dag fastslått i finansavtaleloven § 14, men det synes noe uklart både hvilke tjenester som anses som grunnleggende, og i hvilke tilfeller kunder som ønsker slike tjenester likevel kan avvises. Forslaget går ut på at gjeldende § 14 videreføres, men at det i tillegg til de tjenester bestemmelsen angir, fastsettes i forskrift hva som anses som grunnleggende betalingstjenester. Det foreslås også at én særskilt avvisningsgrunn tas inn i lovteksten (hvitvasking). Det bes om høringsinstansenes syn på om en grunnleggende betalingskonto bør være en egen produktkategori og om tjenesteyter bør gis rett til å avvise kunder som ikke kan påvise en "reell interesse" i å etablere et kundeforhold. Departementet antar at det ikke er hensiktsmessig eller nødvendig å etablere grunnleggende konto som en egen produktkategori rettet mot ressurssvake forbrukere. Dette kan lett bli oppfattet som stigmatiserende slik at de aktuelle kundene også i andre sammenhenger blir oppfattet som "annenrangs" eller "tvilsomme" kunder. Slike konti kan da også bli hengende etter i utviklingen av nye typer banktjenester. Det synes således også hensiktsmessig at innholdet i slike tjenester inntas i forskrift, slik at det kan gjøres tilpasninger etter hvert som banktjenestene utvikler seg teknologisk og innholdsmessig.

Departementet synes heller ikke at det er hensiktsmessig at kunder skal kunne avvises fordi det ikke kan påvises noen *reell interesse* i å opprette konto. En slik bestemmelse vil være vanskelig å praktisere, og tolkningen kan bli ulik mellom finansforetakene. Det vil dessuten neppe være mange tilfeller hvor en kunde ønsker å opprette bankkonto uten at det kan påvises noen fornuftig grunn til dette. Departementet er for øvrig enig i at plikten til å tilby grunnleggende banktjenester ikke bør være begrenset til særskilte tilbydere. Det synes heller ikke å være noen gode grunner til at plikten bare skal gjelde forbrukere, eller bare innenfor EØS-området. Også borgere utenfor EØS kan ha legitime grunner til å ville opprette slik bankkonto.

4. Angrerett og betenkningstid

Kredittkunder har i dag en viss angrerett ved opptak av kreditt på under kr 700 000, jf. finansavtaleloven § 51b. Beløpsbegrensningen kan ikke opprettholdes på grunn av direktivbestemmelse. Justis- og beredskapsdepartementet går på denne bakgrunn inn for at det som et alternativ til angrerett ved boliglån bør innføres en betenkningstid på syv dager og ber om høringsinstansenes syn på om deler av denne betenkningstiden, for eksempel 3 dager, bør gjøres obligatorisk. Barne- og likestillingsdepartementet er enig med Justis- og beredskapsdepartementet i at angrerett synes lite hensiktsmessig ved avtaler om boliglån, og anser en obligatorisk 3 dagers betenkningstid som et godt alternativ. Dette vil kunne avverge de mest impulsive og ugjennomtenkte avtaler om boliglån, samtidig som det ikke vil skape for store problemer for de øvrige aktørene som er involvert i avtalen, herunder boligselgerne og eiendomsmeklerne.

5. Bevisbyrde ved misbruk av betalingsinstrumenter

Innehavere av bankkort kan i dag bli ansvarlig for uautoriserte uttak dersom det er utvist uaktsomhet. Ansvarer er begrenset til kr 12 000 ved grov uaktsomhet. I forsettlige tilfeller er det ingen begrensning. I tilfeller hvor et betalingskort uten samtykke er benyttet av andre enn eieren, og riktig PIN-kode er tastet, blir det regelmessig lagt til grunn av Finansklagenemnda at koden må ha vært oppbevart sammen med kortet, og at korteieren dermed har opptrådt grovt uaktsomt. Barne- og likestillingsdepartementet anser denne praksisen som uheldig ved at det kan være mange andre forklaringer på at koden er kommet uvedkommende i hende. Det er eksempelvis avdekket flere tilfeller hvor avansert teknologi er brukt til å kopiere kortinformasjon ("skimming").

Det vil i alle tilfeller være tilnærmet umulig for den enkelte forbruker å bevise at koden *ikke* har vært oppbevart sammen med kortet. På samme måte vil det naturligvis også være vanskelig for finansforetaket å bevise det motsatte. Slik Barne- og familiedepartementet ser det, vil det likevel være rimeligst at bevisbyrden her legges på finansforetaket, slik Justis- og beredskapsdepartementet foreslår. Vi støtter derfor forslaget på dette punkt. Dette vil motivere finansbransjen til å utvikle sikrere tekniske systemer for å forebygge og hindre misbruk.

6. Kredittvurdering og innhenting av gjeldsopplysninger

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår nye regler om forklaringsplikt, kredittvurdering og kredittbyrers forhold til resultatet av kredittvurderingen. Når det gjelder informasjonsgrunnlaget for kredittvurderingen, presiseres det at kredittbyrer ikke bare kan bygge på opplysninger fra forbrukeren selv, men også vil være pliktig til å innhente slike opplysninger både fra interne og eksterne kilder. Det presiseres i høringsnotatet at dette også vil omfatte "database". Departementet antar at det dermed også vil være plikt til å innhente informasjon om gjeldsopplysninger når slike blir tilgjengelige, jf. den nylig vedtatte loven om gjeldsinformasjon. Etter denne loven kan det også bli aktuelt å formidle gjeldsopplysninger gjennom en såkalt spørreportal, men departementet antar at formuleringen "relevante kilder" også vil dekke denne typen informasjon. Det bør likevel vurderes å presisere i tilknytning til lovutkastet § 80 første ledd, samt forskriftsutkastet § 24 første ledd, at det skal innhentes "gjeldsopplysninger", eventuelt "opplysninger fra gjeldsinformasjonsforetak" eller liknende. Av samme grunn bør betegnelsen "database" og formuleringen "databasesøk" i forskriftsutkastets § 24 sjette ledd vurderes justert eller kommentert. Departementet ser det som viktig at det ikke oppstår tvil om at gjeldsopplysninger skal innhentes i forbindelse med kredittvurdering.

7. Forbud mot å gjøre inngåelse av kredittavtaler avhengig av andre avtaler

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår et forbud mot å gjøre inngåelse av kredittavtaler betinget av at kunden inngår andre avtaler. Barne- og likestillingsdepartementet støtter et slikt forbud. Når eksempelvis tilbud om rabatter eller andre fordeler gjøres avhengig av betaling med kredittprodukter, kan det lede til uoverveid og impulsiv gjeldspådragelse. Vi er også enig i at det bør gjøres et unntak for forsikringsprodukter knyttet til kredittavtalen.

8. Informasjonsgrunnlag ved maskinell kredittvurdering - kredittscore

Høringsnotatet kommenterer i liten grad hvordan kravet til informasjonsinnhenting skal oppfylles når kredittvurderingen skjer maskinelt og utelukkende eller hovedsakelig basert på såkalt kredittscore. Etter det departementet kjenner til, ytes store deler av forbrukskreditten i dag etter kun en slik "kredittvurdering". Det er på det rene at denne fremgangsmåten i mange tilfeller ikke er tilstrekkelig til å avdekke om forbrukeren er i stand til å betjene den omsøkte kreditten. Det kan her vises til Bankklagenemndas (nå Finansklagenemnda bank), sak 2015/073. I den saken ble en person med årsinntekt på kr 130 000 og eksisterende gjeld på kr 875 000 innvilget et lån til kjøp av bil på kr 420 000. Det synes åpenbart at låntakeren ikke hadde noen mulighet til å betjene et slikt lån. Banken opplyste at lånet ble innvilget etter en automatisert prosess, og at det ikke var innhentet opplysninger fra låntakeren om dennes økonomi. Det er på det rene at det her ikke er tale om et enkeltstående eksempel, men en utbredt praksis. Departementet vil her vise til erfaringene fra gjeldsordningsloven og en rekke liknende saker i Finansklagenemnda bank.

Gjeldende kredittvurderingspraksis kan dermed være en viktig årsak til at stadig flere kan oppta så mye forbrukskreditt at det oppstår alvorlige gjeldsproblemer. Departementet mener at det kan reises spørsmål ved om denne praksisen er tilfredsstillende. Dette gjelder også ved vurdering av søknader om mindre kreditter. Det vises her til at Finansklagenemnda Bank

i flere saker den senere tid har påpekt betydningen av at kredittvurdering også bør omfatte en individuell vurdering, jf. eksempelvis sak 2017/281 hvor nemnda bl.a. uttaler:

Forenklete rutiner for kredittvurdering kan gi gjennomsnittlige resultater som er gode nok for bankens egne formål. For den enkelte forbrukeren, og for spørsmålet om fraråding etter § 47, er det nødvendig med en individuell vurdering av hver enkelt kredittsøker.

Departementet er enig i dette, og mener at problemstillingen bør vurderes adressert i større grad enn det som er gjort i utkastet til lov og forskrifter. En mulighet kan være å presisere at en vurdering av kredittverdne utlukkende basert på kredittscore ikke vil tilfredsstillende kravene som er oppstilt i forskriftsutkastets § 24 første ledd. Selv om dette trolig må antas å allerede være gjeldende rett, vil det bidra til en svært viktig avklaring dersom dette sies uttrykkelig.

9. Frarådingsplikt og avslagsplikt

Den gjeldende frarådingsplikten foreslås erstattet med en avslagsplikt som utstyres med kontraktsrettslige sanksjoner. Det legges til grunn at tilfeller som i dag ender med fraråding etter de nye reglene skal ende med avslag. Departementet er enig i de vurderinger som er gjort omkring dette, og støtter forslaget. Vi vil her vise til at frarådingsplikten har vist seg lite egnet til å avverge uheldige låneopptak.

10. Til omtalen av klagebehandling (punkt 2.7 i høringsnotatet)

Vi ber om at det i lovproposisjonens omtale av klagebehandling og EØS-rettslige forpliktelser vises til direktiv 2013/11/EU om alternativ tvisteløsning i forbrukersaker. Direktivet forplikter Norge til å ha et utenrettslig tvisteløsningstilbud på nærmest alle slags forbrukersaker, og er gjennomført i norsk rett ved lov om godkjenning av klageorganer for forbrukersaker. Finansklagenemnda er godkjent etter denne loven.

Vi har for øvrig ingen merknader.

Med hilsen

Hege Nygård (e.f.)
ekspedisjonssjef

Lars Grøndal
fung. avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer